

Troels Rasmussen: *Den dansk-tyske traktat 1922*. (Institut for Grænseregionsforskning, 1997). 180 s., 185 kr.

1920-grænsen var den generelle og overordnede gennemførelse af Nordslesvigs tilbageførelse til Danmark. Der stod imidlertid en række detaljer tilbage: den helt nøjagtige grænsedragning, krigsinvalidernes understøttelse, betaling af pålignede, men ikke betalte skatter, deling af arkivalier og historiske fund m.m. Løsning af disse spørgsmål blev overladt til afgørelse mellem Tyskland og Danmark direkte og resulterede i en særlig traktat i 1922. Dennes indhold og dens tilblivelseshistorie er bogens emne. Selve fremstillingen med mange velvalgte illustrationer optager 83 sider, mens traktaten og en lang række bilag til den udgør resten af bogen. Udarbejdelsen af traktaten blev i det store hele både fra dansk og tysk side overladt til embedsmandsudvalg; forfatteren stiller klart problemerne op og viser deres løsninger. De divergenser, der var, omtales, men som hovedregel er der ikke søgt givet nogen forklaring på, hvad og hvem der bestemte afgørelserne, hvad kilderne formentlig heller ikke giver mulighed for.

Vagn Dybdahl

Niels Finn Christiansen: *Den politiske ordfører. Hartvig Frisch 1935-1940*. (Christian Ejlers' Forlag, 1999). 96 s., 118 kr.

I 1993 udsendte universitetslektor Niels Finn Christiansen en fyldig biografi *Hartvig Frisch. Mennesket og politikerne* (se *Historie*, 1994, s. 154-156). Den er sammen med den nye bog antaget som disputats ved Københavns Universitet og er efter forordet en undersøgelse af »Frisch' syn og indflydelse på udformningen af forsvars- og udenrigspolitikken i denne periode«.

Som helhed kan det siges, at den nye bog er præget af lange referater af Frisch' taler og skriftlige indlæg i højere grad end af egentlige analyser, og den har lige som den første en tilbøjelighed til kategoriske udtalelser. Det er til eksempel vanskeligt uden videre at godtage, at Frisch »havde internationalt vid syn og en historisk og kulturel ballast som ingen anden i partiet eller på Rigsdagen med P. Munch som den eneste jævnbyrdige«; der kan her erindres om Alsing Andersen, Julius Bomholt, K.K. Steincke og Vilh. Rasmussen (vel på den tid den eneste humanist med internationalt navn og indflydelse i sit fag) og hos oppositionen Oluf Krag. Bogens titel og en del af indholdet fører også frem til, at man skulle vente en redegørelse for indholdet af stillingen som ordfører og gruppeformand, hvad også ville være et væsentligt emne for vor parlamentshistorie; dette aspekt får imidlertid ikke mere plads end i biografien, snarere mindre. Derimod er vægten lagt på Frisch' forsvarspolitiske synspunkter.

Frisch står her klart på linie med den velkendte ændring, der skete, da partiet i begyndelsen af 1930'erne forlod den afrustningspolitik, der havde været den herskende i det foregående årti. Gennem udnyttelse af partiets i øvrigt kortfattede referater af hovedbestyrelsesmøder og af referaterne af møderne i udenrigspolitisk udvalg uddybes Frisch' synspunkter. Det virker overbevisende, når forfatteren konkluderer, at Frisch »gik ind i besættelsestiden med en ubehagelig oplevelse af at have været involveret i og medansvarlig for en udenrigspolitik han var uenig i, men ikke kendte et alternativ til«.

Niels Finn Christiansen dokumenterer klart, hvordan det udadtil lykkes for Frisch at tale for en fast forsvarspolitik uden at komme på kollisionskurs med regeringens (P. Munchs) neutralitetspo-